

A könyv tanulmányai értékes gyűjteményt alkotnak a szaknyelv oktatásával és kutatásával foglalkozóknak, de érdekes olvasmány a tárgy iránt érdeklődő angolul tudó olvasóknak is. A munka értékes hozzájárulást jelent a szaknyelvvoktatás- és kutatás tudományterületéhez és mindennapi gyakorlatához, mert betekintést ad a dunántúli egyetemek oktatói és kutatói, valamint a külföldi egyetemi kollégák által végzett kutatómunkába.

Vargáné Kiss Katalin (szerk.) (2004): *Angol szaknyelv a felsőoktatásban*. Széchenyi István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet, Győr.

Bajzát Tünde
Idegennyelvi Oktatási Központ, Miskolci Egyetem

Húzd meg, ereszd meg...

Válogatás a magyarországi mozgalmpedagógia dokumentumaiból

„Ujjunk begyéből vér serken ki”, bárhol lapozunk bele a magyar gyermek- és ifjúsági szervezetek, mozgalmak történetébe. Néhány dokumentumsor elolvasása után még az a Murphy-törvény is belénk villan, hogy „ami elromolhat, az el is romlik”. Aztán ismét Ady-sóhajtás jut eszünkbe: „minden más táján a világnak...”

Talán nem is véletlenek a folytonos Ady-reminiszcenciák, hisz költőnk épp azokban az esztendőkből írta legmélyebb nyomot hagyó verseit, amikor a mi történetünknek is a legjelentősebb fejezete íródott. Ugyanis az sem véletlen, hogy éppen a 20. század első két évtizedében születtek meg és éltek legszebb korukat a modern világ (a lassan már történelmi emlékké váló ipari korszak) legjelentősebb, tanórán (ha nem is mindig iskolán) kívüli nevelési modelljei – is. E kötőszócskát azért szükséges a mondat végére illeszteni, mert a „klasszikus” mozgalmpedagógiai szerveződések a század reformpedagógiai kezdeményezéseinek édestestvérei. A két szocializációs alrendszer – az iskola és a mozgalmi szféra – egymást kiegészítve igyekeznek ellensúlyozni a szédítő iramú iparosodás és urbanizáció elidegenítő hatásait.

Nem lehet feladatunk e szűkre szabott helyen annak tárgyalása, hogy mely’ gyerek-szervezet mely’ társadalmi, világnézeti, politikai csoportnak köszönheti létrejöttét, a lényegre törő történelmi áttekintést megtaláljuk a kötet összeállítójának záró tanulmányában. Ajánljuk is az Olvasónak, hogy ezzel kezdje a majd’ 300 oldalnyi anyaggal való ismerkedést. A forrásközlések ugyanis nem kronológiai, nem is tipológiai, hanem egyszerűen betűrendben követik egymást.

Való igaz, a mind tartalmilag, mind formailag igen sokrétű anyagot bármely logika szerint nehéz lett volna áttekinthető rendbe igazítani. A záró tanulmány azonban e két szerkesztési elvet szerencsésen ötvözi, megtalálván és feltárván az összefüggést a történelmi folyamatok és a belőlük sarjadó nevelési modellek között. Így teljesen kézenfekvő, hogy a tipológiai nézőpontból megválasztott első fejezetbe a 19. század utolsó harmadából (a kiegyezést követő időkből) származó katonás-hazafias előképző „zászlóal-

„jak” kerültek, a másodikba pedig a századforduló körüli „kulturharc” légkörében kibontakozó vallásos egyesületek.

Az állami és egyházi háttérű szervezetek áttekintése után következik a már teljes mértékben 20. századi képződményeket soroló fejezet, mely az „Önszerveződő, munkás és polgári gyermek- és ifjúsági szervezetek” címet viseli. A század elején bukkannak fel azok a szerveződések, melyeknek részint eredeti formációi, részint különféle derivátumai napjainkig – viszonylag – legnagyobb szeletét képezik a felnővekvők közösségi nevelésének.

Szól még a tanulmány a gyermek- és ifjúsági szervezetek szerepéről az 1918–1919-es forradalmak idején, majd a „sokszínű gyermekszervezeti palettáról” a két világháború közti Magyarországon – de kapjanak végre szót maguk a dokumentumok, hisz’ azok magukért beszélnek.

„A közelmúltban világszerte hatalmas ifjúsági és gyermekmozgalmak születtek meg (...) – olvashatjuk egy 1947-es szövegben. – Nálunk eddig legismertebb gyermekmozgalom a cserkészlet volt, és ha az Úttörő mozgalom helyét ki akarjuk jelölni, úgy elsősorban a cserkészethez való viszonyát kell tisztáznunk. A kérdés az: van-e különbség a két mozgalom között, és ha van, miben áll ez a különbség?”

A következő években, majd a későbbiekben is többször föltették még e kérdést és ki így, ki úgy ecsetelgette a különbségeket... Egyelőre azonban még 1947-ben vagyunk, és a brosúra (a természethez való viszony feszegetése után) így folytatódik:

„A pionírok ősei, az első pionírok Amerika hatalmas rengetegeiben vették fel a harcot a vadon ellen. Az első telepések, akik elhagyták szülőföldjüket politikai és vallási meggyőződésük miatt, mikor új hazájukban letelepedtek, igyekeztek emberségesebb és magasabb rendű elképzeléseiket megvalósítani. (...)

Helytelen volna azt hinni, hogy a pionír mozgalom csak Amerikában születhetett meg. A pionír mozgalom mindenütt létrejöhetett és létre is jött, ahol azonos előfeltételek állottak fenn: a szabad emberek küzdelme a természet és a társadalmi rend igazságtalanságai ellen és egy szabad és emberséges berendezkedés megteremtése érdekében. Ilyen feltételek minden országban megvoltak és éppen ezért nincs sajátosan amerikai mozgalomról szó ebben az esetben. Amerika pionírjai abban az időben és időrendi sorrendben az elsők közé tartoztak, ők a névadók és cselekedeteikkel is példaadók a későbbi pionírok számára. Az úttörők munkája azonban nem korlátozódhatik csupán Amerikára és nem is korlátozódhatott csak oda. Átlépte hamarosan a nemzeti kereteket, átlépte az országhatárokat, hogy belső tartalmának megőrzésével sajátos és új nemzeti formákban teljesítse a reárváló feladatát. (...)

Mint embernek büszkének kell lennünk az emberiség történelmének mindazon fejezeteire, melyek a haladás és fejlődés útját egyengették, mint magyarnak, oroszoknak, jugoszlávnak vagy amerikaiaknak pedig büszkének kell lennünk a nemzeti múlt mindazon szakaszaira, melyek az általános haladás útvonalába esnek. (...)

Különös figyelmet érdemelnek a program alábbi mondatai:

„Az Úttörő mozgalom együtt akar dolgozni és működni az összes haladó szellemű ifjúsági mozgalmakkal. Ha magát és eszmei tartalmát el is határolja, ezzel nem az elszigetelődést, hanem éppen a nagyobb és őszintébb együttműködést akarja elősegíteni. Az Úttörő mozgalom eszmei alapja, 1848–49 eszméi alkalmasak arra, hogy utat mutassanak, és élen járjanak és meggyorsítsák a 48–49-es hagyományokhoz való visszanyúlás révén a magyar ifjúság demokratikus felemelkedését.

Az Úttörő-mozgalom örömmel üdvözli a cserkészmozgalom új alapon való fejlődését, őszinte baráti kapcsolatokra törekszik a Cserkészfiúk Szövetségével és bízik abban, hogy fej-fej mellett fognak harcolni a független, szabad és demokratikus magyar köztársaságért.” (Úttörő mozgalom az iskolában’ Bp., 1947.)

Ugorjunk át most néhány „fordulatos” esztendő ma már parodisztikus hatást keltő (olvasmányoknak igen izgalmas) dokumentumait, az események ismeretesekek – hogyan „egy-

sítették” a cserkészet az úttörőmozgalommal, hogyan számolták föl vagy „kovácsolták egybe” az összes ifjúsági rétegszervezetet (s lett belőlük DISZ), hogyan csináltak Matroska babát az úttörőmozgalomból is előírván, hogy:

„A DISZ-funkcionáriusok között tudatosítani kell, hogy az Úttörő Mozgalom – a Párt gyermekszervezetének – munkáját a DISZ-re bízta. Ez a megbízás azt jelenti, hogy a DISZ KV apparátusa és a bizottságok felelősek az úttörők között végzett munkáért.

A feladat végrehajtásához szükséges, hogy az Úttörő mozgalom még meglévő különállása megszűnjön. Be kell olvasztani az Úttörő Mozgalmat a DISZ-mozgalomba, mert az feltétlenül növeli az Ifjúsági Szövetség nevelőerejét az egész magyar ifjúságra. Ugyanakkor azonban biztosítani kell, hogy azok az eredmények, amelyeket az úttörő szervezet már elért, ne szűnjenek meg, hanem továbbfejlődjenek.” (Az MDP Politikai Bizottság határozata az Úttörőmozgalom szervezeti önállóságának megszüntetéséről, 1952.)

Köztudomású, hogy a modern gyermek- és serdülőszervezetek „etalonját” egy angol tábormok alkotta meg. Azt azonban, hogy első magyar hírhozói mit csodáltak a cserkészetben, talán ma sem fölösleges felidézni. Idézzünk hát az egyik első hazai híradásból:

„A scout szót magát szó szerint talán a magyar őrs, előőrs, a felderítő szolgálatot ellátó végző katona neve adná meg. A tábormok határozottan a katonák haladására, jellembe-
li és tudásbeli színvonalára gondolt, mikor olyan módon szervezte a scout csapatokat, hogy azoknál a kölcsönös szolgálatkészség, bajtársi érzés, mindenki iránt tanúsított készség a segítségre; azután künn a természetben gyakorolt erős megfigyelése az egész környezetnek; mindenben való nagy mértékletesség, önuralkodás, lemondani tudás; és végre az összes szükséges, praktikus házkörüli foglalkozás (takarítás, főzés, foltozás) mind követelménnyé váljék, amelyek közül bármelyiknek elhanyagolása is van olyan súlyos vétség, mint a régebbi rendszerű katonaképzésnél valami szolgálati szabályzatbeli hiba.

Megírta a tábormok a könyvét katonák számára, azután hazajött Dél-Afrikából Angliába és egyszer csak nagy meglepetésére azt látja, hogy annak a könyvnek számos példánya forog kézen, mivelhogy annak alapján tanítják, gyakorolják itthon – nem a katonákat, hanem az iskolás fiúkat. (...) A tábormok maga azután úgy megszerette a kitűnő eszmét, hogy munkához látott a legkomolyabban, megírta a maga scout könyvét az iskolai ifjúság számára (...).

Az egészet nem szabad összetévesztenünk az eddig is ismert boys' brigade [fiúk zászlóalja] intézménnyel, mert hiszen magának *Baden-Powell* tábormoknak a mondása volt az, hogy „Don't be imitation soldiers but learn to be backwoodsman” („Ne legyetek katonautánzatok, hanem tanuljatok meg élni a jég hátán is”). A magyar kifejezés persze csak szabad fordítása annak a szónak, hogy backwoodsman. A szó azokat jelenti, akik az őserdőkben élnek, dolgoznak, és akik igazán ős primitív viszonyok közé menve oda, kénytelenek vele, hogy ácsok, házépítők, földművesek, szakácsok, szabók, vargák egy személyben mind maguk legyenek. Ezt az életrevalóságot akarja a tábormok megadni azoknak, akik számára könyveit megírta, a katonák közt ugyanúgy, mint az iskolai ifjúság között, mert saját tapasztalata vitte arra, hogy a katonai világban el lehetne hagyni néhány percentet a holt betűben őrzött millió rendszabály tanulásából is, de meg az uralkodás reprezentálásából is, hanem helyette meg lehetne fogatni a dolog boldogabb végét..

Bármilyen intézmény, legyen az iskola, templom, gyártelep stb., mind szervezhet a maga körébe tartozó ifjúságból scout-csapatokat (...).” (*Gineverné Győry Ilona*: „A scout intézmény Angliában”. Népművelés, 1910)

A recenszensnek ez esetben sem lehet feladata az árnyalt mozgalomtörténeti áttekintés, csupán azon szubjektív élménye vezérli, amely a másik mozgalomnál is Murphy törvényét juttatta eszébe. Természetesen a recenszens is tudja, hogy egyik mozgalomnak sem csak ígéretes kezdetei és arcpirító hullámvölgyei, tragikus mélypontjai voltak, hanem fel lendülő, értékteremtő korszakokban is bővelkedik mindkettejük története; s abban is hisz e sorok írója, hogy korunk – a 21. század – kihívásai virágkorukra emlékeztető teljesít-

ményekre sarkallhatják még a gyermek-és ifjúságkultúra minden műhelyét. Mégsem állja meg a recenzius, hogy befejezésül ne idézze – már csak a szimmetria kedvéért is – az egykori hazai (tábornoki rangú) országos főcserkész parancsát a kiscserkészlet egységes működéséről. Időpont: 1943. [!]

„A magyar kiscserkészlet hosszú, értékes, szép munkára és múltra tekinthet vissza. Az idők során többféle indítás volt, melyek közül legsikeresebben a kiscserkész, farkaskölyök és apródmunka állt. A későbbi fejlődés folyamán a kiscserkész elnevezés gyűjtőnévvé vált és ebben a keretben fejlődött és izmosodott tovább külön-külön az apród és a farkaskölyök munka.

A magyar cserkészlet megújulásával kapcsolatban elérkezettnek látom az időt arra, hogy ezt a mindannyiunk szívéhez közelálló cserkész munkát újjászervezzem s ezáltal átütőbbé, és még lendületesebbé tegyem. Annál is inkább fontos ez, mert felmerült a szükséglet is, hogy – mint úttörő kezdeményezést – indítsuk meg Mozgalmunkon kívül az országos kisapród-mozgalmat mindazok számára, akik ugyan nem kiscserkészek, azonban ugyancsak magyar kisfiúk. Az ő életüket ezen az új mozgalmon keresztül és módszereink segítségével mélyebben magyarrá, szebbé, színesebbé és boldog emlékezetűvé akarjuk tenni. Ez a gondolat később esetleg a nemzet összes kiscserkész korú fiú-ifjúsága iskolán kívüli nevelésének irányítását is jelentheti.

Cserkészsvonatkozásban, ha az eddigi két irányzatban külön-külön dolgozó értékek és alkotóerők összefognak, úgy ez az új, nagy összefogás nemcsak az új kiscserkészletünket fogja erősebbé tenni, hanem jótékony és áldásos hatását az egész Mozgalom is érezni fogja.

Ebben a hitben és ezért építettük az új kiscserkész munkát szilárdan az eddig kitermelt belső értékekre és hagyományokra.

A felmerült sok értékes gondolatot a jelen tervezet szedte rendszerbe. Az eddig elért eredményeket elkallódní nem hagytuk és az ezen parancsomban közölt új rendszer – éppen hajlékonyságánál és az élethez igazodó simulékonyságánál fogva olyan, hogy abba a jövő minden kincses eredménye is beépíthető és beleszőhető.

I. Alapelvek

(...)

A magyar kiscserkész eszménye a szabadságharc kis hőse, a vörössipkás kisdobos legendás alakja. Mint életkeretbe, az ő életébe éli bele magát a kiscserkész s követésével az ősi magyar vitézi szellem hordozója. Ez az alapgondolat igit-vérig magyar!

II. A kiscserkész életének útja

(...)

A tündérmesék korából már kinőtt, kezd érzéke fejlődni a hősi dolgok, vitézi tettek megértése iránt. A kisdobos-cserkész már otthonosan mozog családjában, a sátoralja, a nemzetsége már befogadta. Megismeri a magyar nemzet honfoglalásának hőseit, átérzi törzse honfoglalását, és a hun-magyar mondanokban régi tetteket ismer meg. (...)

c) (...) A kisdobos elmegy tanyázní a vitézekkel vagy azok közelébe. Utánozza őket minden ügyességükben: nyomot követ, állatokat figyel meg, erdön jár, kalandozik a természetben, a tábornótól mellet énekmondó, mesemondó, szóval iparkodik élni a régi magyarok természethez nőtt életét. (...)

d) A fejlődés negyedik lépcsője az a kor, amelybe a fiú 11. életévének betöltése után jut. Előttünk áll a befejezett gyermek (1. 3. számú parancsot) és ekkor kezdődik meg az átalakulás korszaka.

Ekkor kezdődik meg az átmenet a cserkészlet felé.

A megoldás kétféle lehet: vagy elmegy a kiscserkész valamely cserkészcsapatba „sátorverő” cserkésznek, vagy megmarad egyelőre kiscserkésznek.

Amennyiben kiscserkész marad, akkor életének e korszaka megjeleníti a magyar történelmet. Övé a honalapítás, országszervezés (a föld elosztása szereken), az Európáért vívott harcok, a török-tatár háborúk, a kuruc kor, a szabadságharc, az első és a most folyó világháború szellemi kincsei.”

Gondolataink sokfelé kalandozhatnak, ha tüzetes elemzés alá akarnánk vonni az idézett – helyenként mehökkentően egybecsengő – szövegeket. Nem tesszük ezt. Végül is csak ízelítőt kívántunk adni egy rendkívül gazdag és tanulságos dokumentumgyűjteményből. A tanulságok levonása legyen az Olvasó (világért sem harci) feladata.

P. Miklós Tamás (2004): *Gyermek- és serdülőkori szervezetek. Gyermek- és Ifjúságszervezet-történeti Múzeum – Zánkai Gyermek és Ifjúsági Centrum*
Kht. Zánka

Trencsényi Imre
Budapest

A vihar közepén

A cionista ifjúsági mozgalmak ellenállása a német megszállás idején

A történelem tanításában megnőtt a legújabb kori történelem súlya – most már megvan az a történelmi távlat, amely lehetővé teszi a történelmi folyamatok vizsgálatánál nélkülözhetetlen objektivitást. Fel kell tehát vállalni a 20. század második felében zajlott események objektív átadását. Idesorolandó a Holokauszt témája is.

Magyarországon a Holokauszt még mindig a „rázós” témakörbe tartozik. Több felmérés tanúskodik arról, hogy az emberek ismeretei e tekintetben hiányosak. Ez a hiány maga után vonja a helytelen következtetéseket, előítéleteket is. Az ismeretek elősegíthetnék a kritikus magatartás kialakulását is a történetekkel kapcsolatban, végbemehetne a nélkülözhetetlen katarzisz, a Holokauszt témája nem lenne „rázós”, „szemlesütős” „szégyenlős”.

Tehát sok oka van annak, hogy meg kell emlékezni a Holokausztról és meg kell ismertetni a gyerekekkel az iskolai oktatás keretein belül. Szándékosan nem a „megtanítani” kifejezést használom, mert inkább meggyőzni, megértetni kell, mint szigorúan tananyagot leadni és számon kérni, osztályozni. A Holokauszt problematikája nem osztályozható és nem is kérhető számon, de tudomásul vétele kötelező.

Az MTI 2004. február 25-i jelentése szerint (1), amely a Holokauszt Dokumentációs Központ április 15-i megnyitása előtt készült felmérésről számol be, a megkérdezettek 22 százaléka nem tudta időben elhelyezni a Holokausztot, 4 százalék nem hitte el a gázkamrák létét, 35 százalék szerint a Holokausztból a zsidók előnyöket kovácsolnak, 45 százalék nem ért egyet azzal, hogy a magyar állam kárpótlást adjon, 33 százalék nem tartja fontosnak azt, hogy az iskolában tanítsák a Holokausztot, 20 százalék nem ért egyet a múzeum megnyitásával, 2 százalék Holokauszt-tagadó.

Ezek az adatok is azt támasztják alá, hogy még mindig intenzíven foglalkozni kell már az iskolában a Holokauszttal. Az Európa Tanács állam- és kormányfőinek bécsi és strasbourgi csúcstalálkozóján elfogadták „A 20. századi Európa történelmének tanulása és tanítása” elnevezésű projektet. Ebben a Holokauszt témája is szerepel, mint olyan, amellyel kiemelten kell foglalkozni. Az Európai Unióba újonnan felvett államokban különösen nagy jelentősége van annak, hogy szó legyen erről a történelemoktatás során, hiszen ezekben az országokban nem történt meg a szembesülés és a „megtisztulás” az adott or-